

PATRYCJA KUCHARSKA*, EDYTA MASIEREK**

Zagospodarowanie sołectwa Spycimierz – próba oceny i wskazania kierunków zmian

STRESZCZENIE | Celem artykułu jest wskazanie mocnych i słabych stron w zagospodarowaniu sołectwa Spycimierz oraz zaproponowanie kierunków zmian w tym zakresie. W publikacji zwrócono uwagę na podstawowe uwarunkowania zagospodarowania obszaru badań, w tym głównie położenie, charakterystykę społeczno-gospodarczą oraz dokumenty planistyczne. Do realizacji przyjętego celu wykorzystano metody badań kameralnych oraz terenowych. Podstawowe narzędzie stanowiła inwentaryzacja urbanistyczna przeprowadzona w 2020 r. Wszelkie proponowane zmiany w zagospodarowaniu na tym terenie powinny dążyć do zachowania wyjątkowego dziedzictwa niematerialnego Spycimierza.

SŁOWA KLUCZOWE | sołectwo, Spycimierz, zagospodarowanie przestrzenne, inwentaryzacja terenowa

Wstęp

Przedmiot opracowania stanowi sołectwo Spycimierz, zlokalizowane w gminie Uniejów, w powiecie poddębickim, w województwie łódzkim. W 2020 r. zamieszkiwało je 310 osób¹, z czego 54% stanowili mężczyźni. Funkcję sołtysa sołectwa pełni nieprzerwanie od 1989 r. Stanisław Pełka². Jest to obszar o znaczącym dziedzictwie niematerialnym, związanym z kulturowaniem od

* Patrycja Kucharska, inż., absolwentka kierunku gospodarka przestrzenna na Wydziale Nauk Geograficznych, Uniwersytet Łódzki, e-mail: pattkucharska@gmail.com

** Edyta Masierek, dr, adiunkt w Instytucie Zagospodarowania Środowiska i Polityki Przestrzennej, Wydział Nauk Geograficznych, Uniwersytet Łódzki, ul. Kopcińskiego 31, 90-142 Łódź; e-mail: edyta.masierek@geo.uni.lodz.pl, <https://orcid.org/0000-0002-3148-2503>

1 Na podstawie danych pozyskanych z Urzędu Miasta Uniejów, stan z dnia 13.10.2020 r.

2 Na podstawie rozmowy z sołtysem Spycimierza.

ponad dwustu lat zwyczaju tworzenia przez lokalną społeczność kwiatnych dywanów z okazji święta Bożego Ciała³ (ryc. 1). Co roku mieszkańcy ozdabiają stałą trasę procesji wiodącą przez wieś, mającą długość około 2 km. Na kwiatne dywany składają się różne wzory (ryc. 2): figury geometryczne, wzory floralne, zoomorficzne, antropomorficzne, motywy chrześcijańskie, symbole patriotyczne i elementy werbalne⁴. Na terenie sołectwa działają organizacje wspierające utrzymanie i rozwój tej niezwykłej tradycji, która decyzją Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 14 lutego 2018 r. została wpisana na krajową listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego, prowadzoną przez Narodowy Instytut Dziedzictwa⁵. W dniu 30 marca 2020 r. złożono także wniosek o wpis na Listę reprezentatywną niematerialnego dziedzictwa kulturowego ludzkości UNESCO zatytułowany *Tradycja kwiatowych dywanów na procesje Bożego Ciała*⁶.

Ryc. 1. Procesja Bożego Ciała w Spycimierzu
Źródło: z prywatnego archiwum
S. Pełki

Ryc. 2. Kwiatne dywany tworzone przez lokalną społeczność
Źródło: opracowanie własne (2021 r.)

Niewątpliwie Spycimierz staje się polskim ośrodkiem kultury niematerialnej. Coraz większa popularność miejscowości powinna przekładać się na rozwój tego miejsca i przyciągać tu projekty poprawiające jego dostępność,

3 K. Smyk, A. Jełowicki, B. Włodarczyk, *Procesja Bożego Ciała z tradycją kwiatnych dywanów w Spycimierzu*, Uniejów–Wrocław 2020.

4 K. Smyk, *Spycimierskie Kwiatne Dywany na Boże Ciało – typologia i symbolika wzorów*, „Biuletyn Uniejowski” 2019, t. 8, s. 35–65.

5 Konwencja UNESCO w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego, sporządzona w Paryżu dnia 17 października 2003 r., Dz.U. nr 172 z 19 sierpnia 2011 r., poz. 1018.

6 Portal Spycimierski, <http://spycimierskiebozeczialo.pl/pl/nimaterialne-dziedzictwo/> [dostęp: 8.10.2020].

stan zagospodarowania oraz promujące kultywowane tu tradycje. Przykładem jest realizowana budowa Centrum Historyczno-Kulturalnego „Spycimierskie Boże Ciało” w ramach projektu „Spycimierski gród atrakcją turystyki kulturowej i ludowej Uzdrowiska Uniejów”⁷.

W artykule starano się wskazać mocne i słabe strony w zagospodarowaniu sołectwa Spycimierz oraz zaproponować kierunki zmian w tym zakresie. W tym celu dokonano analizy uwarunkowań zagospodarowania oraz szczegółowej inwentaryzacji w obrębie użytkowania ziemi, zabudowy oraz infrastruktury społecznej i technicznej badanej jednostki. Artykuł ma wymiar praktyczny, może stanowić źródło informacji i inspiracji dla władz gminy przy planowaniu zmian w zagospodarowaniu Spycimierza. Opracowanie powstało na podstawie pracy inżynierskiej pt. *Koncepcja zagospodarowania sołectwa Spycimierz w gminie Uniejów w powiecie poddębickim*, zrealizowanej w Instytucie Zagospodarowania Środowiska i Polityki Przestrzennej w 2021 r.

Metody badań

Do badania sołectwa wykorzystano metodę monograficzną⁸, która polega m.in. na szczegółowym opisie pojedynczej jednostki, w tym przypadku sołectwa. Prowadzono prace kameralne i terenowe. Dokonano analizy danych historycznych, kartograficznych oraz statystycznych, dotyczących obszaru badań, a także dokumentów strategicznych i planistycznych⁹ gminy Uniejów. We wrześniu 2020 r. przeprowadzono inwentaryzację urbanistyczną. Na jej potrzeby opracowano narzędzia badawcze w postaci kart inwentaryzacyjnych dotyczących działek, budynków oraz infrastruktury technicznej i społecznej. Pozyskane informacje pozwoliły na zagregowanie najważniejszych atrybutów zabudowy, takich jak: funkcja, okres powstania, stan techniczny, liczba kondygnacji, materiał konstrukcyjny, rodzaj i pokrycie dachu. Analiza działek koncentrowała się głównie na ich funkcji oraz dostępie do mediów. Podczas inwentaryzacji infrastruktury technicznej szczególną uwagę zwracano m.in. na: stan techniczny i rodzaj nawierzchni dróg, oświetlenie (jego jakość i odległość

7 https://uniejow.net.pl/pl/11_wiadomosci/3437_budowa-za-miliony-rusza-w-spycimierzu.html [dostęp: 4.05.2021].

8 T. Michalski, *Statystyka*, Warszawa 2004.

9 J. Apanowicz, *Metodologia ogólna*, Gdynia 2002.

między latarniami), chodniki (ich lokalizację, stan techniczny, rodzaj nawierzchni) i przystanki (ich lokalizację, stan techniczny, częstotliwość kursów autobusów). Podczas prac terenowych pozyskano również wiele informacji od mieszkańców Spycimierza, dotyczących aktualnego stanu zagospodarowania sołectwa, jego deficytów oraz preferowanych zmian, które przyczyniłyby się do jego społeczno-gospodarczego rozwoju. Uzupełnienie badań terenowych stanowił także wywiad swobodny przeprowadzony w 2020 r. z sołtysem badanego obszaru oraz informacje pozyskane z Urzędu Miasta Uniejowa.

Charakterystyka obszaru badań

Przedstawiając obszar badań na potrzeby artykułu, skoncentrowano się na uwarunkowaniach zagospodarowania, tj. położeniu geograficznym, cechach społeczno-gospodarczych i dokumentach planistycznych. Inne istotne wymiary – przyrodniczy i historyczny – również uwzględniono w ramach propozycji zmian dla sołectwa, nie zostały jednak rozwinięte w tej części opracowania, gdyż ich szczegółowe opisy można znaleźć m.in. w następujących publikacjach: K. Smyk, A. Jełowicki, B. Włodarczyk (2020)¹⁰; K. Smyk (2019)¹¹; T. Figlus (2014, 2015)¹²; D. Nogala, P. Nowicki (2015)¹³; E. Kobjek, S. Kobjek (2013)¹⁴; E. Kobjek (2012)¹⁵; K.M. Smętkiewicz, K.K. Smętkiewicz (2012)¹⁶; J. Petera-Zganiacz, J. Forysiak, (2012)¹⁷, D. Szymańska (2009)¹⁸;

¹⁰ K. Smyk, A. Jełowicki, B. Włodarczyk, *Procesja Bożego Ciała...*

¹¹ K. Smyk, *Spycimierskie Kwietne Dywany...*, s. 35–65.

¹² T. Figlus, *Rozwój układu ruralistycznego Spycimierza na tle dziejów osadnictwa w świetle badań geograficzno-historycznych i archeologicznych*, „Biuletyn Uniejowski” 2015, t. 4, s. 73–94; T. Figlus, *Zróżnicowanie morfogenetyczne wsi na obszarze gminy Uniejów*, „Biuletyn Uniejowski” 2014, t. 3, s. 85–110.

¹³ D. Nogala, P. Nowicki, *Lokalizacja i zmiany przestrzenne wsi w XX wieku w Dolinie Warty w okolicach Uniejowa*, „Biuletyn Uniejowski” 2015, t. 4, s. 95–111.

¹⁴ E. Kobjek, S. Kobjek, *Środowisko przyrodnicze i problemy zagospodarowania pradolin*, „Studia KPZK PAN” 2013, t. CLII, s. 358–369.

¹⁵ E. Kobjek, *Położenie fizycznogeograficzne gminy i miasta Uniejów*, „Biuletyn Uniejowski” 2012, t. 1, s. 9–22.

¹⁶ K.M. Smętkiewicz, K.K. Smętkiewicz, *Walory przyrodnicze gminy Uniejów – formy ochrony przyrody*, „Biuletyn Uniejowski” 2012, t. 1, s. 95–120.

¹⁷ J. Petera-Zganiacz, J. Forysiak, *Historia rozwoju doliny Warty w basenie uniejowskim*, „Biuletyn Uniejowski” 2012, t. 1, s. 23–41.

¹⁸ D. Szymańska, *Geografia osadnictwa*, Warszawa 2009.

K. Turkowska (2006)¹⁹; J. Kondracki (1998)²⁰, T. Krzemiński, E. Papińska (1993)²¹; H. Klatkova, M. Załoba (1992)²²; T. Poklewski (1971, 1975)²³.

Położenie geograficzne

Sołectwo Spycimierz położone jest na granicy dwóch województw: łódzkiego i wielkopolskiego (od zachodu sąsiaduje z gminami Dobra i Przykona, położonymi w województwie wielkopolskim). Gmina Uniejów liczy 31 sołectw. Największe z nich to Czepów (1265 ha), najmniejsze – Wieścice (88 ha). Powierzchnia sołectwa Spycimierz wynosi 673,3 ha. Od północy analizowany teren graniczy z sołectwem Zieleń, od północnego wschodu z Uniejowem, od południowego wschodu z sołectwem Łęg Baliński, od południa z sołectwem Józefów, od południowego zachodu z sołectwem Kaczka, od zachodu z sołectwem Spycimierz Kolonia, a od północnego zachodu z sołectwem Człopy (ryc. 3).

Bezpośrednio przez wieś przebiega droga gminna, która łączy się na północy z drogą krajową nr 72. Istotna dla układu komunikacyjnego jest także droga wojewódzka nr 473. Siatka połączeń linii kolejowych na tym terenie jest dość uboga. Najbliższy dworzec kolejowy dla mieszkańców badanego obszaru, z dobrymi połączeniami (m.in. Łódzka Kolej Aglomeracyjna czy częste połączenia do Poznania i Wrocławia za pośrednictwem przewoźnika IC), znajduje się w Sieradzu. Najwięcej połączeń autobusowych jest w pobliskim Uniejowie. Sołectwo co roku w dniu Bożego Ciała zmagają się z niezwykle natężonym ruchem, spowodowanym przyjazdem turystów. Aby temu przeciwdziałać, podjęto m.in. decyzję o budowie odcinka drogi, który łączy drogę gminną nr 111152E z drogą powiatową nr 3732E²⁴. Budowa tej drogi nie eliminuje całkowicie problemu, ale choć trochę przyczynia się do poprawy przepustowości w tym rejonie.

19 K. Turkowska, *Geomorfologia regionu łódzkiego*, Łódź 2006.

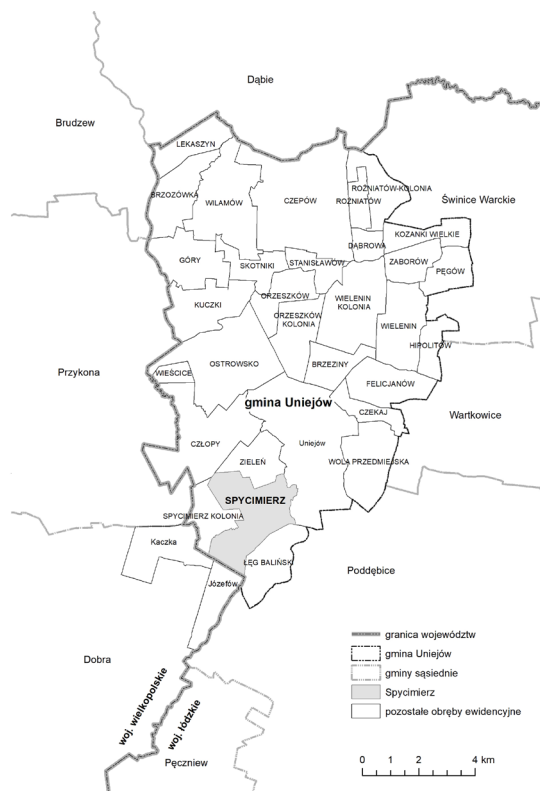
20 J. Kondracki, *Geografia regionalna Polski*, Warszawa 1998.

21 T. Krzemiński, E. Papińska, *Ukształtowanie powierzchni i geneza rzeźby*, [w:] S. Pączka (red.), *Środowisko geograficzne Polski Środkowej*, Łódź 1993.

22 H. Klatkova, M. Załoba, *Objaśnienia do Szczegółowej mapy geologicznej Polski 1:50 000, Ark. Warta*, Warszawa 1992.

23 T. Poklewski, *Próba archeologicznej rekonstrukcji włości średniowiecznej. Spycimierz nad Wartą*, „Kwartalnik Historii i Kultury Materialnej” 1971, nr 3, s. 437–446; T. Poklewski, *Spycimierska włość grodowa w średniowieczu: obraz gospodarczy*, „Acta Archaeologica Lodziensia” 1975, nr 24, s. 7–139.

24 <http://uniejow.pl/aktualnosci/spycimierz-plany-drogowe.html> [dostęp: 5.06.2020].

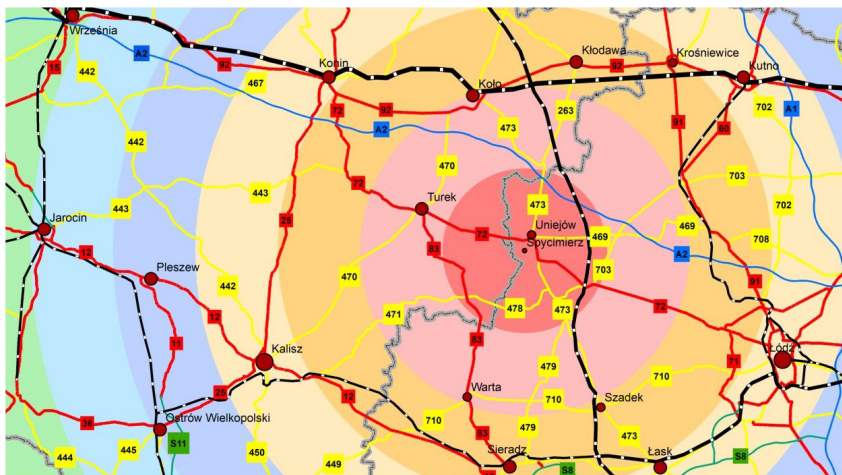
Ryc. 3. Położenie sołectwa Spycimierz na tle sąsiednich gmin i sołectw

Źródło: opracowanie własne na podstawie www.gugik.gov.pl [dostęp: 11.06.2021]

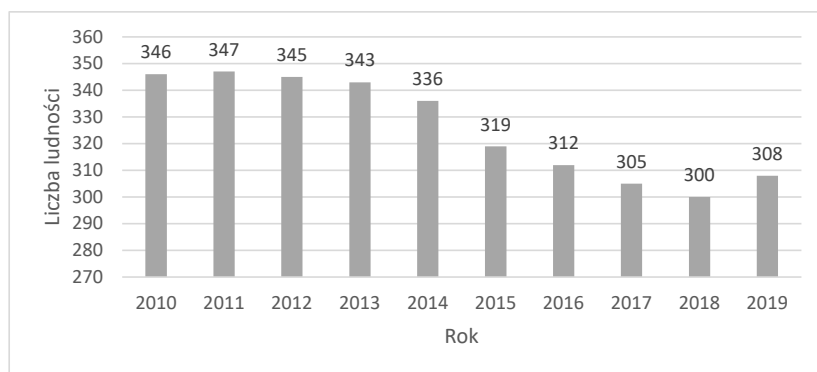
Została ona zrealizowana dzięki wykorzystaniu środków z Funduszu Dróg Samorządowych. Najbliższe miasto (Uniejów) znajduje się w odległości 3,6 km na północ od Spycimierza (ryc. 4). Sieradz położony jest w odległości 47 km na południe od opisywanego terenu. Inne większe miasta, tj. Łódź, Kalisz, Konin, Kutno, są w zasięgu około 60 km od Spycimierza. Najbliższe wjazdy na autostradę A2 znajdują się w miejscowościach Dąbie (ok. 17 km) oraz Wartkowice (24 km).

Uwarunkowania społeczno-gospodarcze

Liczba ludności sołectwa Spycimierz w latach 2011–2018 miała tendencję spadkową. W 2019 r. zanotowano wprawdzie wzrost o osiem osób w odniesieniu do 2018 r., nie zmienia to jednak faktu, że w 2019 r. w porównaniu z rokiem 2010 r. liczba mieszkańców spadła o prawie o 11% (ryc. 5).

Ryc. 4. Położenie Spycimierza w sieci komunikacyjnej i osadniczej regionu
 Źródło: opracowanie własne na podstawie www.geoportal.gov.pl, dostęp [21.03.2020]

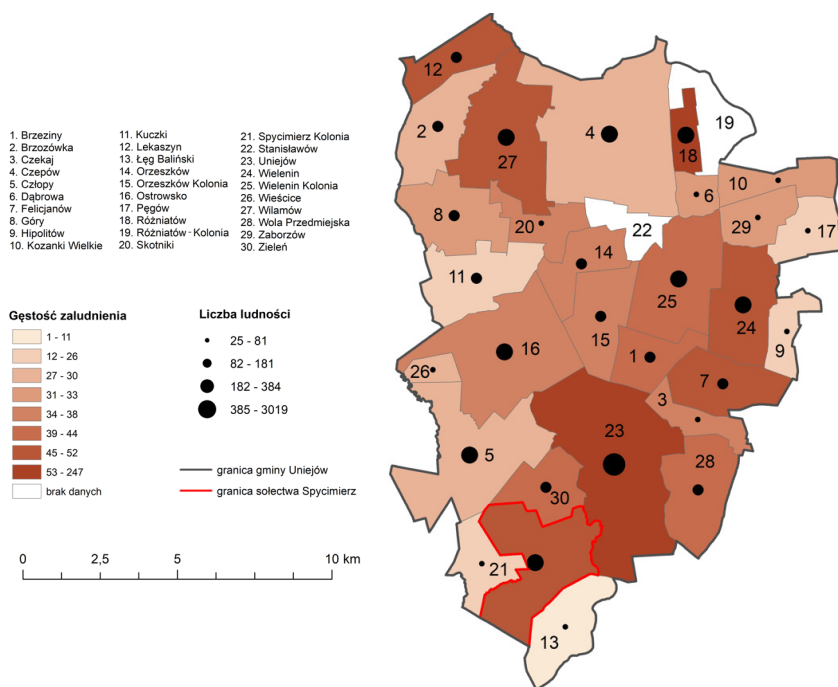

Ryc. 5. Liczba osób zameldowanych na pobyt stały w sołectwie Spycimierz w latach 2010–2019

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Miasta Uniejów, stan z dnia 14.10.2020 r.

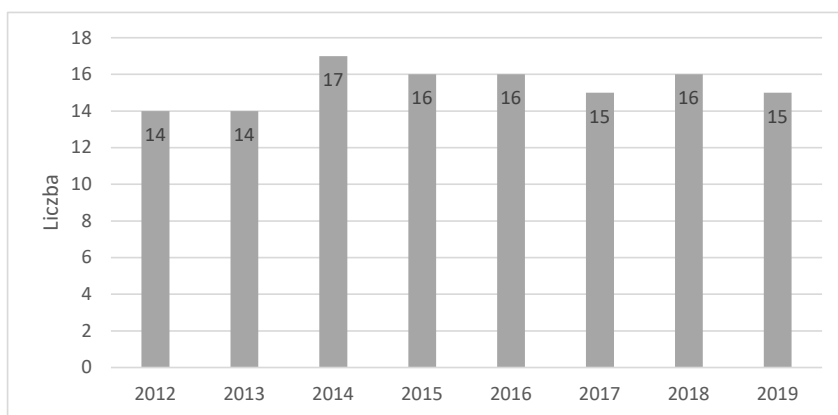
W zestawieniu z innymi miejscowościami w gminie Uniejów Spycimierz jest gęsto zaludniony (ryc. 6), o 6 osób na km² przewyższa średnią gęstość zaludnienia w gminie Uniejów, która wynosi 44 osoby na km². Największa gęstość zaludnienia występuje w mieście Uniejów – 274 osoby na km², a najmniejsza w miejscowości Łęg Baliński – 10 osób na km².

Liczba osób fizycznych ze Spycimierza prowadzących działalność gospodarczą w latach 2012–2019 utrzymuje się na w miarę stałym poziomie, wahając od 14 do 17 (ryc. 7).

Ryc. 6. Gęstość zaludnienia i liczba ludności w miejscowościach gminy Uniejów (stan z 2011 r.)

Źródło: opracowanie własne na podstawie bdl.pl, stan z dnia 2.06.2020 r.

Ryc. 7. Liczba osób fizycznych prowadzących działalność w latach 2012–2019 na terenie sołectwa Spycimierz

Źródło: opracowanie własne na podstawie bdl.pl, stan z dnia 24.07.2020 r.

Dokumenty planistyczne

Na terenie Spycimierza obowiązują zmienione w 2009 r. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy i miasta Uniejów (ryc. 8) oraz Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego nr LIV/444/2017 z dnia 20 października 2017 r., który obejmuje prawie całe sołectwo (ryc. 10). W granicach obszaru objętego planem występują zabytki nieruchome, tj. układ urbanistyczny, cmentarz parafialny, plebania, szkoła i trzy domy – Spycimierz 11, 17 i 33²⁵. Na badanym obszarze znajduje się 27 stanowisk archeologicznych, z czego jedno jest wpisane do rejestru zabytków. Otaczają je strefy ochrony archeologicznej. Na terenie wsi występuje sześć zabytków wpisanych do gminnego rejestru zabytków, w tym dwa są objęte ochroną konserwatorską na szczeblu wojewódzkim²⁶. Na obszarze grodziska obowiązuje zakaz budowy, teren ten jest bowiem przeznaczony do prowadzenia badań archeologicznych. Plan wyznacza strefę ochrony historycznego układu przestrzennego, w którym nakazuje się zachowanie oryginalnej sieci komunikacyjnej dróg. W planie zwrócono również uwagę na istniejące zabytki, m.in. poprzez regulacje nakazujące utrzymanie historycznej kompozycji budynków (detale architektoniczne) czy obowiązek zachowania elementów historycznych układu przestrzennego. Zaleca się również stosowanie określonych kolorów i materiałów przy budowie nowych obiektów.

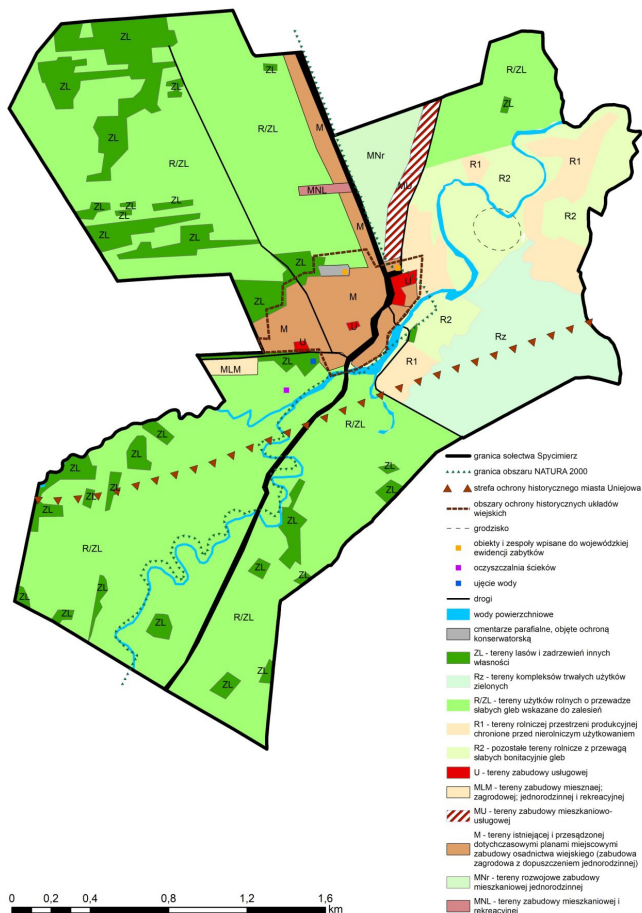
Znaczna część sołectwa należy do obszaru ścisłej ochrony krajobrazu Natura 2000 „Dolina Środkowej Warty” (ryc. 9). Obszar ten obfituje w wiele gatunków zagrożonych wyginięciem, w tym 18 gatunków wpisanych do *Polskiej czerwonej księgi roślin* i 42 gatunki z Załącznika I Dyrektywy Rady 79/409/EWG²⁷. Ustalenia planu zakazują lokalizowania na tym terenie budynków, które mogłyby negatywnie wpłynąć na środowisko. Sołectwo leży w granicach strefy C ochrony uzdrowiska oraz w granicach Głównego Zbiornika Wód Podziemnych nr 151 – Turek–Konin–Koło. Częściowo znajduje się także w granicach złóż węgla brunatnego „Uniejów”.

25 Uchwała nr LIV/444/2017 Rady Miejskiej w Uniejowie z dnia 20 października 2017 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla strefy uzdrowiskowej „C” na terenie miejscowości Spycimierz w gminie Uniejów.

26 Zarządzenie nr 108/2019 Burmistrza Miasta Uniejów z dnia 28 października 2019 r. w sprawie gminnej ewidencji zabytków gminy Uniejów, Biuletyn Informacji Publicznej Urzędu Miasta w Uniejowie, <http://bip.uniejow.pl/> [dostęp: 2.01.2021].

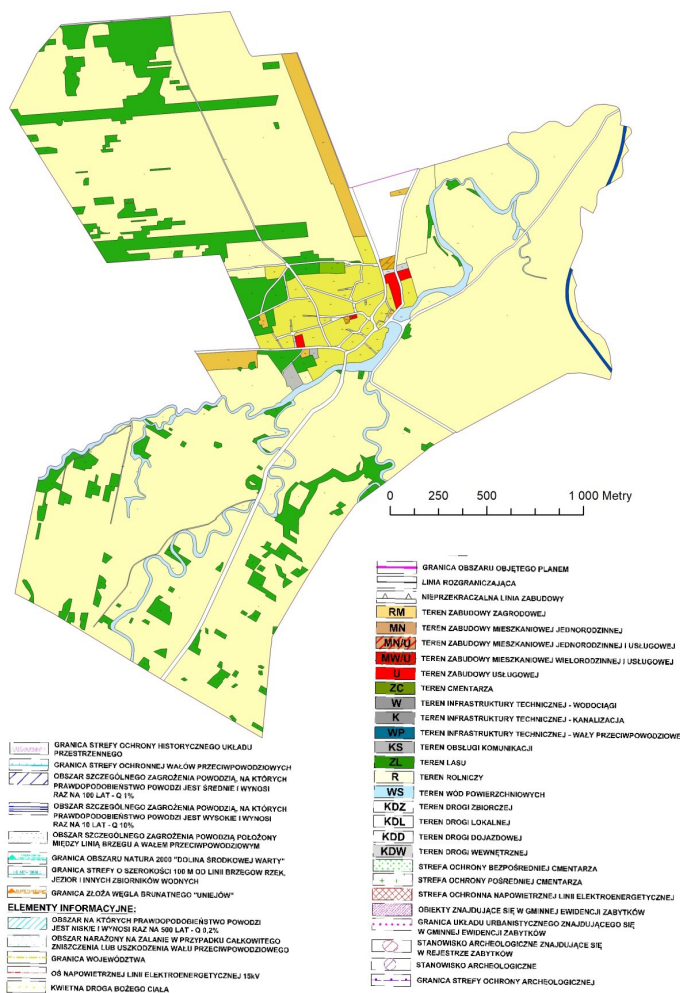
27 Dane uzyskane ze strony: <http://geoserwis.gdos.gov.pl/> [dostęp: 2.01.2021].

Na terenie sołectwa znajdują się: obszar ochrony historycznej układu wiejskiego, jakim jest wielodrożnica spycimierska²⁸, grodzisko objęte ochroną konserwatorską i obiekty wpisane do wojewódzkiej ewidencji zabytków.

Ryc. 8. Fragment rysunku Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy i miasta Uniejów dla sołectwa Spycimierz – kierunki rozwoju
 Źródło: opracowanie własne na podstawie Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy i miasta Uniejów

²⁸ T. Figlus, *Zróżnicowanie morfogenetyczne wsi...*, s. 85–110; D. Szymańska, *Geografia osadnictwa*, Warszawa 2009.

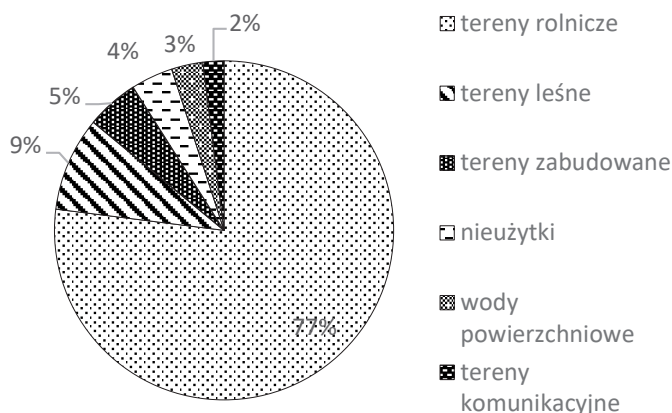

Ryc. 9. Fragment rysunku Miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego
 Źródło: Uchwała nr LIV/444/2017 Rady Miejskiej w Uniejowie z dnia 20 października 2017 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla strefy uzdrowiskowej „C” na terenie miejscowości Spycimierz w gminie Uniejów

Zabudowa mieszkaniowa i gospodarcza

Teren sołectwa Spycimierz w zdecydowanej większości (77%) jest użytkowany rolniczo, jedynie jego 5% zajmują tereny zabudowane (ryc. 10).

Większość zabudowań w granicach analizowanego sołectwa posiada funkcję gospodarczą. Towarzyszą one gospodarstwom rolnym. Na drugim miejscu wśród zabudowy znajduje się funkcja mieszkalna (tab. 1, ryc. 11).

Ryc. 10. Struktura użytkowania obszaru badań

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z WODGIK i inwentaryzacji (2020 r.)

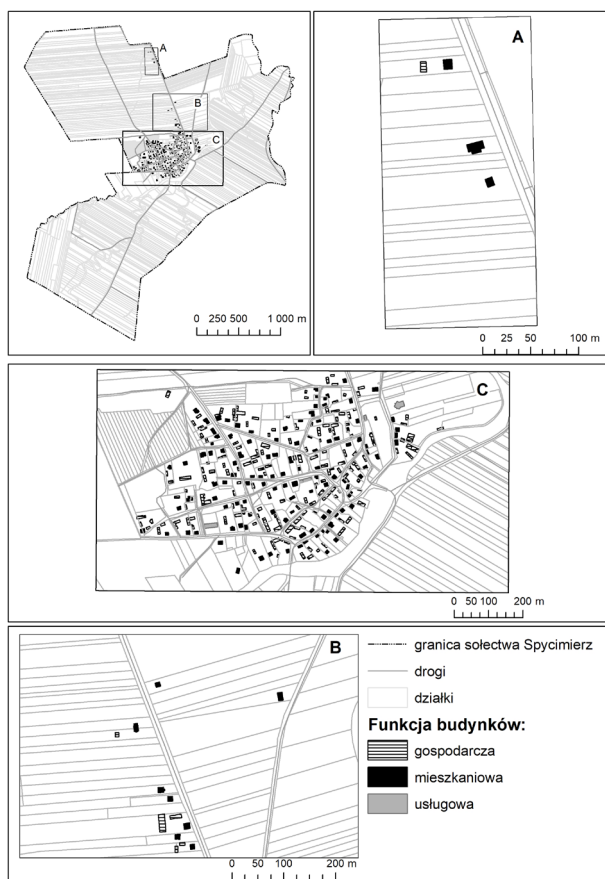
Tabela 1. Liczba budynków w sołectwie Spycimierz według funkcji

Funkcja	Liczba budynków
Gospodarcza	157
Mieszkaniowa	126
Pozostałe	8
OGÓŁEM	291

Źródło: opracowanie własne na podstawie inwentaryzacji (2020 r.)

Zabudowa mieszkalna obejmuje domy jednorodzinne. Skupiona jest głównie przy osi ulicy, za nią występują budynki gospodarcze. Nowe budownictwo powstające na obrzeżach wsi ma charakter rezydencjonalny, a występująca przy nim zabudowa gospodarcza to głównie garaże i wiaty. Wszystkie analizowane budynki mieszkalne na terenie sołectwa są murowane, 2/3 z nich posiada jedną kondygnację. Dominują na nich dachy dwuspadowe (83%). Spora część dachów pokrytych jest niestety szkodliwym eternitem (ryc. 12). Dachy na nowych budynkach pokryte są w większości blachodachówką. Na terenie sołectwa zlokalizowanych jest także kilka jednokondygnacyjnych, drewnianych obiektów letniskowych.

W trakcie inwentaryzacji zaobserwowano, że 75% zabudowań mieszkalnych pozostaje w dobrym stanie technicznym. Jedynie dwa budynki zakwalifikowano do zabudowań o złym stanie technicznym. Zabudowania

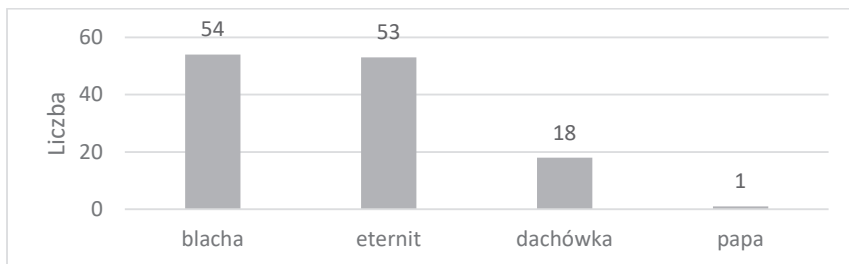
Ryc. 11. Rozmieszczenie zabudowań wsi Spycimierz

Źródło: opracowanie własne (2020 r.)

o średnim stanie technicznym zaobserwować można głównie w centrum. Zdecydowana większość budynków, tj. 81%, pochodzi z lat 1946–2000, natomiast 12% obejmuje zabudowę, która pojawiła się po roku 2000. Obiekty, które powstały przed 1945 r. zbudowane są z małych cegieł, często w murze widać znak krzyża wymurowany z cegieł o ciemniejszym kolorze niż pozostałe. Takie elementy pojawiają się także przy zabudowaniach gospodarczych.

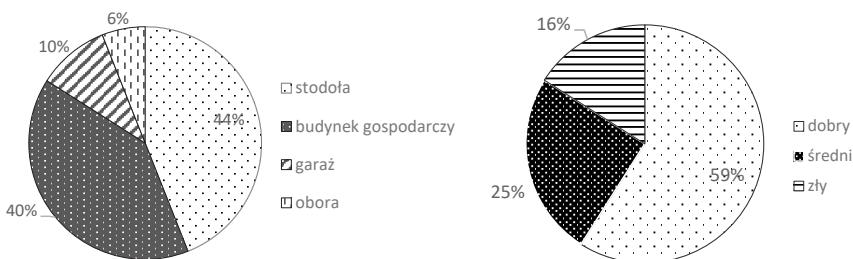
Na terenie sołectwa Spycimierz przeważa typ zabudowy zagrodowej. Wieś ma charakter rolniczy, dlatego budynki gospodarcze przeważają nad mieszkalnymi (tab. 1). Na potrzeby prowadzonych badań wyróżniono cztery rodzaje przeznaczenia obiektów gospodarczych: stodoła, budynek gospodarczy (przechowalnia maszyn, narzędzi itp.), obora oraz garaż. W wielu

przypadkach budynek gospodarczy łączył się z garażem. Najwięcej zliczono stodoł, najmniej obór (ryc. 13). Zinventaryzowano jeden budynek gospodarczy należący do szkoły, który pochodzi z okresu przedwojennego i jest częścią projektu „Spycimierski gród” (ryc. 14).

Ryc. 12. Pokrycia dachów na zabudowaniach mieszkalnych w sołectwie Spycimierz
Źródło: opracowanie własne na podstawie inwentaryzacji (2020 r.)

Większość budynków gospodarczych pozostaje w średnim stanie technicznym, ¼ zakwalifikowano do stanu dobrego. 76% budynków o omawianej funkcji pochodzi z okresu 1946–2000, pozostałe są starsze, z wyjątkiem jednego, który wzniesiono po 2000 r. Zasadniczo dominuje konstrukcja murowana. Jedynie 14% obiektów gospodarczych wykonanych jest z drewna. Podobnie jak w przypadku zabudowań mieszkalnych znacząca część dachów zabudowań gospodarczych, bo aż 77%, pokryta jest eternitem (ryc. 16). Dominują dachy dwuspadowe (78%), najmniej występuje dachów płaskich (5%), (ryc. 17).

Ryc. 13. Przeznaczenie zabudowy gospodarczej na obszarze badań

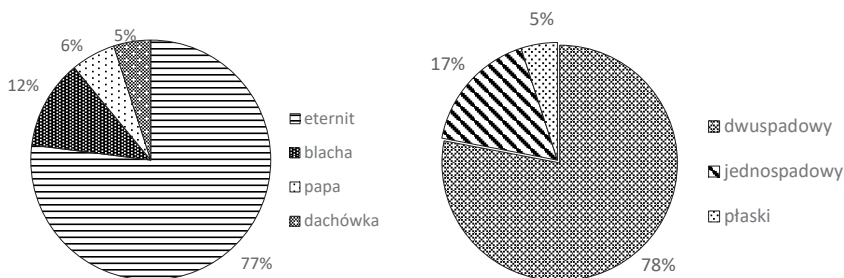
Ryc. 14. Stan techniczny zabudowy gospodarczej na obszarze badań

Źródło: opracowanie własne na podstawie inwentaryzacji (2020 r.)

Ryc. 15. Budynek gospodarczy przy budynku szkoły podstawowej wraz z altaną oraz kamieniem ozdobnym

Źródło: opracowanie własne (2020 r.)

Ryc. 16. Pokrycia dachów zabudowań gospodarczych na obszarze badań

Ryc. 17. Rodzaje dachów na obszarze badań

Źródło: opracowanie własne na podstawie inwentaryzacji (2020 r.)

Infrastruktura techniczna

Łączna długość dróg w sołectwie Spycimierz to około 18,3 km. W przeważającej części są one nieutwardzone. Nawierzchnię asfaltową posiada 34% dróg. W większości charakteryzują się one średnim stanem technicznym (tab. 2).

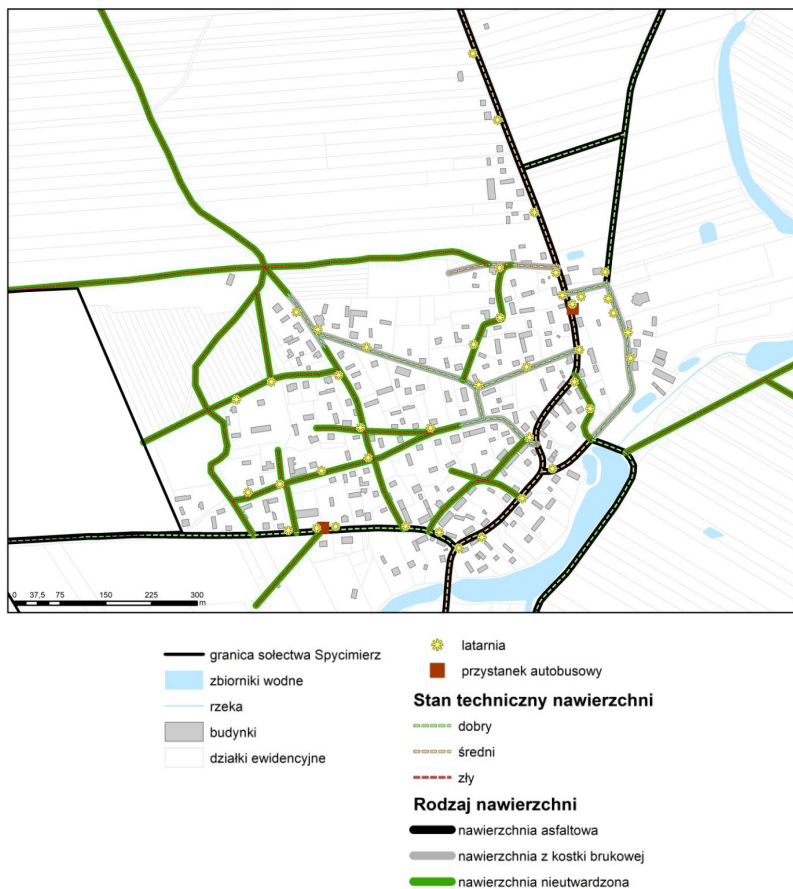
Na terenie analizowanego sołectwa znajdują się dwa zadaszone przystanki autobusowe: przy szkole podstawowej (ryc. 18) oraz przy budynku OSP. Ten drugi posiada siedzisko. Zatrzymują się tu autobusy szkolne oraz prywatne busy firm, które obsługują swoich pracowników.

Ryc. 18. Przystanek autobusowy zlokalizowany przy budynku szkoły podstawowej
Źródło: opracowanie własne (2020 r.)

Oświetlenie jezdni jest słabe, jednak równomiernie rozmieszczone i znajduje się przy zabudowaniach (ryc. 19). Występuje po jednej stronie jezdni. Do każdego budynku mieszkalnego podłączone są wodociąg i kanalizacja (ryc. 20). W 2020 r. według relacji mieszkańców położony został także przewód światłowodowy. Wszystkie domostwa posiadają dostęp do infrastruktury elektroenergetycznej. Po wschodniej stronie sołectwa przebiega napowietrzna linia wysokiego napięcia. Transformatory umieszczone są w południowej części wsi.

Na terenie sołectwa zlokalizowane są także: ujęcie wody oraz oczyszczalnia ścieków, która powstała w latach 90. XX w.

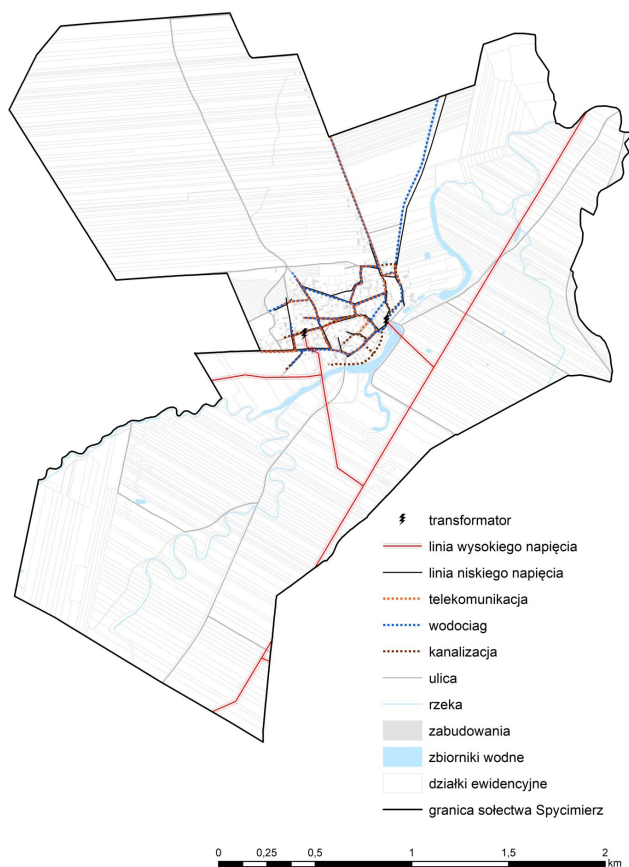
Rys. 19. Stan techniczny, rodzaj nawierzchni dróg oraz rozmieszczenie latarni i przystanków autobusowych w strefie koncentracji zabudowań w sołectwie Spycimierz
 Źródło: opracowanie własne na podstawie danych WODGIK oraz inwentaryzacji (2020 r.)

Tabela 2. Drogi w sołectwie Spycimierz

Rodzaj nawierzchni	Stan techniczny nawierzchni	Długość [m]	Udział dróg o zdiagnozowanym stanie technicznym	Udział dróg o określonym rodzaju nawierzchni
Nawierzchnia asfaltowa	dobry	2 829,8	54%	34%
	średni	3 356	46%	
	zły	0	–	
	ogółem	6 185,8		

Nawierzchnia z kostki brukowej	dobry	1119,4	86%	7%
	średni	181,1	14%	
	zły	0	–	
	ogółem	1300,5		
Nawierzchnia nieutwardzona	dobry	0	–	59%
	średni	0	–	
	zły	10783,7	100%	
	ogółem	10783,7		

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych WODGIK oraz inwentaryzacji (2020 r.)

Rys. 20. Infrastruktura techniczna na terenie sołectwa Spycimierz

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych WODGIK oraz inwentaryzacji (2020 r.)

Infrastruktura społeczna oraz pozostałe elementy zagospodarowania

W Spycimierzu znajdują się także następujące budynki: remizy strażackiej oddanej w 2014 r. do użytkowania (ryc. 21), dwóch sklepów spożywczych, szkoły, kościoła i kaplicy. Wszystkie te obiekty są murowane, a ich stan techniczny określony został jako dobry.

Ryc. 21. Budynek Ochotniczej Straży Pożarnej w Spycimierzu

Źródło: opracowanie własne (2020 r.)

Na terenie sołectwa funkcjonuje Ochotnicza Straż Pożarna, która powstała w 1972 r. Pomysłodawcami utworzenia jednostki byli Stanisław Trzaskowski, nadleśniczy Nadleśnictwa Uniejów, oraz ks. proboszcz Stanisław Zaborowicz. Dodatkowo aktywnie działa Orkiestra Ochotniczej Straży Pożarnej, która w 2020 r. obchodziła 50. rocznicę powstania. Za swoją działalność grupa muzyczna otrzymała wiele nagród, m.in. została uhonorowana za całokształt pracy nagrodą przyznaną przez Sejmik Województwa Łódzkiego w dziedzinie kultury za szczególne osiągnięcia w zakresie twórczości artystycznej oraz upowszechnianiu i ochrony dóbr kultury²⁹.

W centrum wsi znajdują się dwa sklepy spożywcze – prywatny (ryc. 22) oraz sklep należący do sieci sklepów Groszek. Konstrukcja tych budynków

²⁹ https://uniejow.net.pl/pl/11_wiadomosci/1123_orkiestra-ze-spycimierza-z-nagrada-sejmiku-wojewodztwa.html [dostęp: 3.06.2020].

Ryc. 22. Budynek jednego ze sklepów w Spycimierzu

Źródło: opracowanie własne (2020 r.)

jest murowana, a ich stan techniczny określa się jako dobry. W północno-wschodniej części wsi znajduje się budynek szkoły podstawowej (ryc. 23), który już nie pełni swojej funkcji. Podczas wywiadu z sołtysem analizowanego sołectwa uzyskano informację, że aktualnie podejmowane są starania, by znaleźć nowe przeznaczenie tego obiektu i uchronić go tym samym od degradacji. W środku znajdują się zbiory biblioteki, która mieściła się wcześniej w starej remizie strażackiej obok sklepu Groszek. Przy szkole jest skwer, a obok niego zlokalizowane są plac zabaw i boisko do gry w piłkę nożną. Całość dopełniają ozdobne rośliny.

W sołectwie Spycimierz funkcjonuje parafia pw. Podwyższenia Krzyża Świętego. Budynek kościoła (ryc. 24) jest murowany, w dobrym stanie technicznym. Powstał on w latach 1986–1992, ma dach wielospadowy, pokryty blachą miedzianą. Dookoła świątyni położono nawierzchnię z kostki brukowej. Po zachodniej stronie budynku znajduje się kaplica zewnętrzna. W niewielkiej odległości od kościoła stoi budynek plebanii (ryc. 25).

Od 2006 r. na terenie Spycimierza wdrażane są kolejne etapy projektu „Przebudowa trasy Bożego Ciała”³⁰. W pierwszym etapie pokryto kostką

30 Portal Spycimierski, <http://spycimierskiebozeczalo.pl/pl/inwestycje/> [dostęp: 5.06.2020].

Ryc. 23. Budynek szkoły podstawowej w Spycimierzu (widok od strony parku)
Źródło: opracowanie własne (2020 r.)

brukową trasę corocznej procesji. W 2014 r. wybudowano nowy ołtarz polowy obok kościoła, wykonano chodnik z płyt żeliwnych płaskorzeźbionych w motywy kwiatowe, ustawiono horyzontalny zegar słoneczny oraz ogrodzenie terenu szkoły. Następnie utworzono cztery stacje na trasie Bożego Ciała w Spycimierzu, tj. Ołtarz Świętej Julianny³¹ (ryc. 26), Ołtarz Drzewo Życia ze sceną Podniesienia Krzyża³² (ryc. 27), Ołtarz Świętej Barbary (ryc. 28)³³ oraz Kaplica Świętego Antoniego³⁴ (ryc. 29). Istotnym

31 Julianna poprzez wizerunek księżycy przesłoniętego warstwą chmur miała objawienie, zgodnie z którym otrzymała polecenie doprowadzenia do ustanowienia obchodów uroczystości Bożego Ciała (źródło: ulotka *Spycimierskie Boże Ciało „Dziedzictwo kultury niematerialnej”*, wydawca: Urząd Miasta i Gminy Uniejów).

32 Trójkątny krzyż nawiązuje do tego, który znajdował się wcześniej w drewnianym kościele. Niestety krzyż się nie zachował, pozostał jeden jego element – głowa Chrystusa znajdująca się w Muzeum Narodowym w Poznaniu (źródło: ulotka *Spycimierskie Boże Ciało...*).

33 Ołtarz ten nawiązuje do losów św. Barbary zamkniętej w wieży, gdzie doznawała objawień. Barbara patronowała spycimierskim i okolicznym górnikom pracującym w dawnej kopalni węgla Adamów (źródło: ulotka *Spycimierskie Boże Ciało...*).

34 Św. Antoni nazywany był „złotoustym młotem na heretyków”. Z tym franciszkańskim mnichem związanych jest wiele cudów będących świadectwem obecności Chrystusa w Eucharystii (źródło: ulotka *Spycimierskie Boże Ciało...*).

Ryc. 24. Kościół w Spycimierzu
Źródło: opracowanie własne (2020 r.)

Ryc. 25. Budynek plebanii
Źródło: opracowanie własne (2020 r.)

elementem zagospodarowania sołectwa są krzyże przydrożne oraz kapliczki (ryc. 30, 31, 32), o które w sposób szczególny dbają mieszkańcy.

Od 2016 r. działa Parafialne Stowarzyszenie „Spycimierskie Boże Ciało”, które aktywizuje społeczność do podtrzymywania lokalnych tradycji oraz dba o religijny wymiar procesji.

W Spycimierzu powstaje aktualnie Centrum Historyczno-Kulturalne „Spycimierskie Boże Ciało”, którego otwarcie planowane jest w 2022 r. w Boże Ciało. Ma to być nowoczesny obiekt z multimedialną ekspozycją, prezentujący historię układania kwiatnych dywanów. Zaprojektowano go na planie litery U (z widokiem na dziedziniec). Będzie to budynek jednokondygnacyjny, częściowo z poddaszem użytkowym i podwyższeniem do dwóch kondygnacji w części centralnej, o powierzchni użytkowej około 1000 m². W obiekcie znajdować się będą sale wystawowe, dydaktyczne i konferencyjne oraz zaplecze biurowo-administracyjne (informacje z ulotki *Spycimierskie Boże Ciało „Dziedzictwo kultury niematerialnej*, wydawca: Urząd Miasta i Gminy Uniejów, oraz uzyskane podczas rozmowy z pracownikiem Urzędu Miasta i Gminy Uniejów).

Ryc. 26. Ołtarz Świętej Julianny

Źródło: opracowanie własne (2020 r.)

Ryc. 27. Ołtarz Drzewo Życia ze sceną Podniesienia Krzyża podczas Bożego Ciała
Źródło: opracowanie własne (2021 r.)

Ryc. 28. Ołtarz Świętej Barbary
Źródło: opracowanie własne (2020 r.)

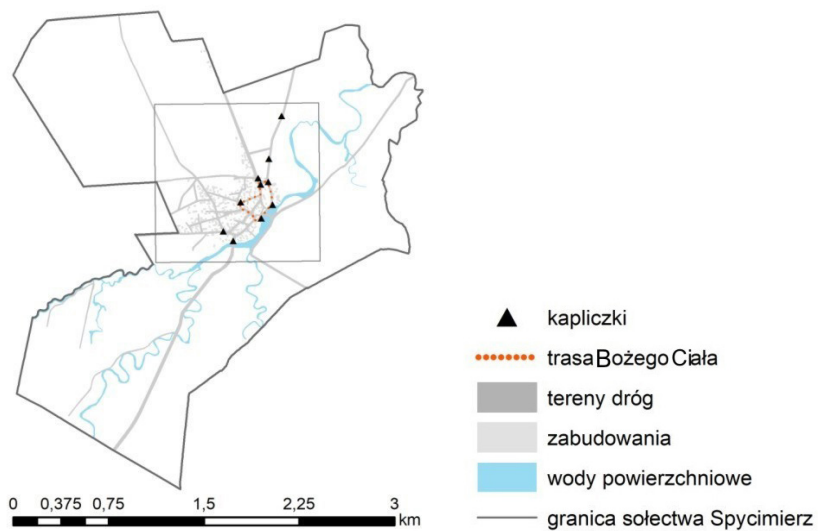
Ryc. 29. Kaplica św. Antoniego podczas przygotowań do święta Bożego Ciała
Źródło: opracowanie własne (2021 r.)

Ryc. 30. Kapliczka szafkowa na drzewie
Źródło: opracowanie własne (2020 r.)

Ryc. 31. Ogrodzona kapliczka szafkowa
Źródło: opracowanie własne (2020 r.)

Ryc. 32. Trasa Bożego Ciała oraz kapliczki przydrożne w sołectwie Spycimierz
Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonej inwentaryzacji (2020 r.)

Dyskusja i wnioski

Po przeanalizowaniu najważniejszych uwarunkowań sołectwa Spycimierz oraz przeprowadzeniu badań terenowych zauważono następujące deficyty w jego zagospodarowaniu:

- duża część zabudowań, zarówno mieszkalnych, jak i gospodarczych, ma nadal pokrycie dachu szkodliwe dla zdrowia, które wymaga zmiany na nowe³⁵;
- brak chodnika powoduje realne zagrożenie dla pieszych;
- nieutwardzone nawierzchnie dróg, które są szczególnie uciążliwe podczas opadów deszczu;
- niedoświetlone ulice;
- brak ścieżki rowerowej.

Istnieje zatem konieczność modernizacji dróg w sołectwie, w szczególności w części zachodniej, gdzie występują zabudowania historyczne. Zaleca się także instalację na badanym terenie nowego oświetlenia naziemnego z żarówkami LED, aby zwiększyć widoczność, oraz wymianę żarówek już istniejącego oświetlenia. Wskazane byłoby także stworzenie przejścia dla pieszych przy przystanku autobusowym zlokalizowanym przy remizie strażackiej w celu poprawy bezpieczeństwa pieszych.

Do atutów Spycimierza należą:

- dobrze rozwinięta infrastruktura techniczna, w tym podłączenie do sieci kanalizacyjnej wszystkich domów;
- występowanie miejsc i obiektów, które sprzyjają spotkaniom i integracji, takich jak: plac przy kościele, skwer z altaną i ławeczkami, plac zabaw czy boisko do gry w piłkę nożną;
- realizacja projektu „Spycimierski gród”, mającego na celu stworzenie centrum turystyczno-dydaktycznego, zwiększającego atrakcyjność turystyczną tego miejsca (Spycimierz posiada charakterystyczne elementy zagospodarowania związane z kultywowaniem tradycji religijnych);
- aktywność lokalnej społeczności, która podtrzymuje unikatową tradycję tworzenia kwietnych dywanów podczas święta Bożego Ciała oraz dba o istniejące przydrożne kapliczki.

³⁵ Gmina Uniejów w 2019 r. oferowała dofinansowanie na bezpieczne usunięcie azbestu – źródło: Portal Uniejowski, <https://uniejow.pl/aktualnosci/dofinansowania-dla-mieszkancow.html> [dostęp: 10.11.2020].

Wszelkie proponowane zmiany powinny uwzględniać jednostkowy charakter wsi – zarówno w odniesieniu do układu, jak i bogatej kultury niematerialnej. Rekomenduje się, aby rozwój nowej zabudowy następował na terenach, na których przeważają mniej urodzajne gleby oraz w pobliżu już istniejącej zabudowy. Proponuje się także, by w bezpośrednim sąsiedztwie cmentarza dokonać dolesienia terenu. Należałoby rozważyć również wprowadzenie stref wyznaczonych do parkowania, co jest szczególnie istotne w dniu Bożego Ciała, kiedy to Spycimierz wypełniają przyjezdni. Proponuje się także budowę szlaku rowerowego, którego trasa biegłaby z Uniejowa przez historyczne zabudowania wsi i rozwidłała się w dwóch kierunkach – w kierunku grodu aż do Uniejowa oraz w kierunku wsi Łęg Baliński.

Sołectwo Spycimierz jest miejscem o bogatej historii materialnej i niematerialnej. Na jego terenie powinien obowiązywać zakaz umieszczania reklam i szyldów na przednich stronach ogrodzeń przy osi ulic oraz montowania banerów i trwale związanych z gruntem tablic reklamowych. Reklamy na elewacjach budynków o funkcji usługowej powinny zostać ujednolicone³⁶.

Bibliografia

- Apanowicz J., *Metodologia ogólna*, Gdynia 2002.
- Figlus T., *Rozwój układu ruralistycznego Spycimierza na tle dziejów osadnictwa w świetle badań geograficzno-historycznych i archeologicznych*, „Biuletyn Uniejowski” 2015, t. 4, s. 73–94.
- Figlus T., *Zróżnicowanie morfogenetyczne wsi na obszarze gminy Uniejów*, „Biuletyn Uniejowski” 2014, t. 3, s. 85–110.
- Klatkova H., Załoba M., *Objaśnienia do Szczegółowej mapy geologicznej Polski 1:50 000, Ark. Warta*, Warszawa 1992.
- Kobojek E., *Położenie fizycznogeograficzne gminy i miasta Uniejów*, „Biuletyn Uniejowski” 2012, t. 1, s. 9–22.
- Kobojek E., Kobojek S., *Środowisko przyrodnicze i problemy zagospodarowania pradolin*, „Studia KPZK PAN” 2013, t. CLII, s. 358–369.
- Kondracki J., *Geografia regionalna Polski*, Warszawa 1998.

³⁶ Ustawa z dnia 24 kwietnia 2015 r. o zmianie niektórych ustaw w związku ze wzmocnieniem narzędzi ochrony krajobrazu (Dz.U. z 2015 r., poz. 774, 1688).

- Konwencja UNESCO w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego, sporządzona w Paryżu dnia 17 października 2003 r., Dz.U. nr 172 z 19 sierpnia 2011 r., poz. 1018.
- Krzemiński T., Papińska E., *Ukształtowanie powierzchni i geneza rzeźby*, [w:] S. Pączka (red.), *Środowisko geograficzne Polski Środkowej*, Łódź 1993, s. 20-62.
- Michalski T., *Statystyka*, Warszawa 2004.
- Nogala D., Nowicki P., *Lokalizacja i zmiany przestrzenne wsi w XX wieku w Dolinie Warty w okolicach Uniejowa*, „Biuletyn Uniejowski” 2015, t. 4, s. 95-111.
- Petera-Zganiacz J., Forysiak J., *Historia rozwoju doliny Warty w basenie uniejowskim*, „Biuletyn Uniejowski” 2012, t. 1., s. 23-41.
- Poklewski T., *Próba archeologicznej rekonstrukcji włości średniowiecznej. Spycimierz nad Wartą*, „Kwartalnik Historii i Kultury Materialnej” 1971, nr 3, s. 437-446.
- Poklewski T., *Spycimierska włość grodowa w średniowieczu: obraz gospodarczy*, „Acta Archaeologica Lodziensia” 1975, nr 24, s. 7-139.
- Smętkiewicz K.M., Smętkiewicz K.K., *Walory przyrodnicze gminy Uniejów – formy ochrony przyrody*, „Biuletyn Uniejowski” 2012, t. 1, s. 95-120.
- Smyk K., *Spycimierskie Kwietne Dywany na Boże Ciało – typologia i symbolika wzorów*, „Biuletyn Uniejowski” 2019, t. 8, s. 35-65. <https://doi.org/10.18778/2299-8403.08.03>
- Smyk K., Jełowicki A., Włodarczyk B., *Procesja Bożego Ciała z tradycją kwietnych dywanów w Spycimierzu*, Uniejów-Wrocław 2020.
- Spycimierskie Boże Ciało „Dziedzictwo kultury niematerialnej”*, wydawca: Urząd Miasta i Gminy Uniejów.
- Szymańska D., *Geografia osadnictwa*, Warszawa 2009.
- Turkowska K., *Geomorfologia regionu łódzkiego*, Łódź 2006.
- Uchwała nr LII/311/09 Rady Miejskiej w Uniejowie z dnia 8 grudnia 2009 r. w sprawie uchwalenia zmiany Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy i Miasta Uniejów.
- Uchwała nr LIV/444/2017 Rady Miejskiej w Uniejowie z dnia 20 października 2017 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla strefy uzdrowiskowej „C”.
- Ustawa z dnia 24 kwietnia 2015 r. o zmianie niektórych ustaw w związku ze wzmocnieniem narzędzi ochrony krajobrazu (Dz.U. z 2015 r., poz. 774, 1688).

Źródła internetowe

- Bank Danych Lokalnych, <https://bdl.start.gov.pl> [dostęp: 2.06.2020]
- Biuletyn Informacji Publicznej Urzędu Miasta Uniejów, <https://bip.uniejow.pl> [dostęp: 2.01.2021]
- Geoportal Infrastruktury Informacji Przestrzennej, <https://geoportal.gov.pl> [dostęp: 21.03.2020]
- Geoportal Województwa Łódzkiego, <https://geoportal.lodzkie.pl> [dostęp: 21.03.2020]
- Główny Urząd Geodezji i Kartografii, <https://www.gugik.gov.pl> [dostęp: 11.06.2021]
- Portal Spycimierski, <http://spycimierskiebozeczalo.pl> [dostęp: 8.10.2020]
- Portal Uniejowski, <https://uniejow.net.pl/pl/> [dostęp: 4.05.2021]
- Urząd Miasta Uniejów, <https://uniejow.pl> [dostęp: 2.01.2021]
- Wojewódzki Ośrodek Dokumentacji Geodezyjnej i Kartograficznej, <https://rsip.lodzkie.pl> [dostęp: 21.03.2020]

Spatial development of Spycimierz sołectwo – evaluation and indication of change directions

SUMMARY | The aim of this article is to identify the strengths and weaknesses in the spatial development of Spycimierz sołectwo (sub-unit of municipality) and to propose directions of changes in this respect. The main determinants of spatial development of this area are described, such as geographical location, socio-economic characteristics and planning documents. The methods used include inhouse studies and field research. The main instrument employed was urbanistic inventory carried out in 2020. All proposed changes in the spatial development in this area should take into account the need to preserve the unique intangible heritage of Spycimierz.

KEYWORDS | sołectwo, Spycimierz, spatial development, field survey

| Informacje o artykule: przyjęto – 19 maja 2021; zaakceptowano – 13 czerwca 2021